

KARIUOMENĖS LAIKRAŠTIS

LIETUVOS KARIUOMENĖS LAIKRAŠTIS = EINA TRIS KARTUS PER SAVAITĘ

Į Vilnių! Į Vilnių!...

Devyniolika metų kiekvieno lietuvių širdyje kaitriai liepsnojo šventa Vilniaus tikėjimo ugnis. Lietuviškasis ryžtumas ir kantrybė sukaupe visas Lietuvos jėgas šio pagrindinio smūgio — Vilniaus linkme. Tiesa, ta linkmė žiaurios realybės ir brutalių lenkų jėgų — ultimatumo akivaizdoje turėjo pasikeisti į tylų dvasios protestą, kuris tačiau, anaipatol, nesusilpnėjo, o tik diena diena augo, plėtėsi ir stiprėjo. Ta Vilniaus kova nejučiomis vis didingiau apėmė lietuvių širdis ir protus ypač tada, kai didingai ginklais besišvaistą buvusios Lenkijos vadai atvira burna grasino savo galingiesiems kaimynams, arba bent ne nenorėjo nieko girdėti apie vieno jų pagalbą Lenkijai prieš kitą didįjį kaimyną.

Nekartą Lenkija įtikinėjo kitus, kad mažoji ir užsispyrusi Lietuva tik ir laukianti karo, kad galėtų jėga atplėšti Vilnių. Tačiau Lietuva visą laiką ėjo savo tikrąja lietuviška linkme, nebūdama bet kieno interesų įrankiu. Teisi ir kilni Lietuva jau gerokai prieš karą pasiskelbė laikysiantis griežto neutralumo ir nedalyvausianti galingųjų savo kaimynų ginkluotojo konflikto sukuriuose. Tą savo pasiryžimą šventai išpildėme iki galo. Kada pirusios Lenkijos armijos likučiai pradėjo pakrikę bėgti į kaimyninius kraštus, Lietuvos kariuomenė pačiu reikalingiausiu metu gausiai papildė savo eiles atsargos vyrais, stipriau apsiginklavo ir budriai atsistojo mūsų buvusios „šiaudinės“ sienos pakraščiuose. Ir šiuo momentu ne vienas isterikas ir buvusio pietų kaimyno draugas jau tikrai manė būsiąs Lietuvos neutralumo sulaužymo liudytoju. Tačiau ir čia skaudžiai apsirikta. Lietuva nėjo ir neiš buvusios Lenkijos pėdomis, miuncheniškų aplinkybių akivaizdoje. Lietuva, būdama kilni ir teisi ir tikrai pačios Lenkijos brutaliai nuskriausta viso pasaulio akivaizdoje, suprato, kad tiesos laimėjimas bus dar skaudesnis šiurkščiam skriaudėjui, jeigu jis bus įvykdytas taikiai būdu. Apie tuos savo taikius tikslus Lietuvos vyriausybė viešai paskelbė dalinės mobilizacijos pačioje pradžioje.

Tuo būdu buvusius lenkiškosios galybės skelbėjus ištiko, iš tikrųjų, didžiausia tragedija. Tos mažos ir dvidešimt metų niekintos Lietuvos pakankamai stipri kariuomenė tvarkingai ir griežtai nuginklavo ir internavo administracijos liniją peržengusius lenkų kariuomenės dalinius. Tai buvo tos pačios išdidžios Lenkijos žmonės, kurie, savo vadų sufanatizuoti ly-

giai prieš pusantų metų isteriškai šaukė Lenkiją žygin į Kauną ir reikalavo „kraujo“... Nepažindama aklo keršto jausmų, Lietuva niekam nelinki tokio žygio, tačiau, buvusi skaudžiai pažeminta, negali netriumfuoti šiandien tiesos laimėjimu ir teisėtu savo senosios sostinės Vilniaus grįžimu.

„Į Vilnių, į Vilnių“... su skausmu ir gaudžia viltimi skambėjo kiekvieno lietuvių mintyse ir dainose užburiantieji žodžiai per visą okupacijos metą. „Į Vilnių, į Vilnių...“ aidėjo dainos Lietuvos laukuose ir giriose ir po tragiškų ultimatumo dienų per pastaruosius metus. Jokia prievarta negalėjo išrauti iš lietuvių širdžių to kilniausio ir gaivališkai besiveržiančio jausmo, kuris ryškiausiai simbolizavo visos tautos žūtbūtinus siekimus.

Ir pagaliau...

„Į Vilnių, į Vilnių!“ — be žodžių didingai prabyla šiuo metu bežengianti laisvosios Lietuvos kariuomenė... Dainose ir širdyse slypėjusi švenčiausia kiekvieno lietuvių dvasia jau vykdoma realybėje.

Gausūs mūsų kariuomenės pulkai su dešimtimis tūkstančių moderniai ginkluotų vyrų jau pakeliui į mūsų pažadėtąją Žemę, į mūsų mieląjį Vilniaus miestą! Jie žengia ir įžengs ten, iš kur daugiau niekuomet negrįš. Mūsų tikrosios Sostinės likimas yra Lietuvos likimas.

Taigi, tūkstančiai Lietuvos karių šiuo metu yra didingame žygyje, pasiruošę kiekvienu momentu peržengti tą kruviną lietuvių širdžių sieną, kuri klaidomis šiaudinėmis gniūštėmis devynioliką metų laikė perpiovusi Lietuvos kūną ir atkirtusi mūsų širdį — Vilnių. Kiekvienas tirštose vorose žengiąs ar stovįs mūsų kareivis šiandien visa savo esybe jaučia aukščiausią, kokią tik galima išsvajoti, garbę — po devyniolikos šiurkščios prievartos metų įžengti į savo Tėvynės tikrąją sostinę. Garbę ir džiaugsmą, kuris dar gaivalingiau auga, jaučiant, kad su mūsų kariuomene ir visa tauta kaip vienas žmogus aukščiausiu jausmų pakilimu ir susijaudinimu taria šventus žodžius: Į Vilnių!.. Tuos žodžius ir tuos kilniausius jausmus patvirtina ir dažno lietuvių nuolatos pastarosiomis dienomis niūniuojami dainos žodžiai:

„Į Vilnių, aukštaičiai, į Vilnių žemaičiai, į Vilnių, visa Lietuva!..“

Lietuvos kary! Tau tenka tad didelė garbė ir istorinė proga pirmam pasiekti išsvajotąją Vilniaus žė-

Įvertinkime istorinį momentą

Šiandien mūsų tauta ir valstybė gyvena istorinį momentą. Vilniaus miesto ir dalies Vilniaus krašto atgavimas mums stato didelių, svarbių ir gana sunkių uždavinių. Jau Vilniaus grįžimo dieną, atsakydamas į visuomenės džiaugsmo pareiškimus, Respublikos Prezidentas Antanas Smetona tarė: „Kiekviena teisė, o ypačingai ši didelė teisė, mūsų įgyta, reikalauja iš mūsų ir pareigų išpildymo. Ta pareiga bus visiems atjausti nukamuotą Vilniaus krašto gyvenimą ir jam padėti ne tiek žodžiais, kiek savo darbu ir aukomis. Šitas darbas ir tos aukos turės būti dedamos ant mūsų visų pečių nuo mažo ligi didžio, nuo neturtingo ligi turtingiausio, visi, kiek galėdami, turės pakelti šitą našta, kuri įvairiomis pareigomis pasireiškia“. Tai šio istorinio momento motto, kuris nurodo tuos didelius uždavinius, kuriuos mums tenka išspręsti ir įgyvendinti.

Tačiau didelių uždavinių įgyvendinimas taip pat reikalauja ir didelio tautos pasišventinimo, pasiaukojimo ir ištvermingumo. Todėl šiandien mūsų tautai ir visiems mūsų valstybės gyventojams reikia sukaupti savo energiją, jėgas ir sugebėjimą, kad galėtume tinkamai atlikti savo svarbiąsias pareigas ir išspręsti iškilusius uždavinius. Visas jėgas ir dvasinius bei medžiaginius išteklius kreipkime į Vilnių, kad atgautasis kraštas ir jo žmonės greičiau įstengtų atsistoti ant kojų ir įeiti į mūsų normalaus gyvenimo vėžes. Supratimas šių didžių pareigų ir įvertinimas gyvenamojo istorinio momento šiandien yra rimtas egzaminas kiekvienam mūsų tautiečiui ir kiekvienam mūsų valstybės piliečiui, nežiūrint kokios jis tautybės bebūtų. Valstybės gerovė ir ateitis visuose mūsų sumanymuose, darbuose ir veiksmuose privalo užimti pirmąją vietą.

Deja, pastarosiomis dienomis mūsų krašte pasireiškė kai kurių, nors ir menkų, simptomų, kurie rodo, kad ne visi valstybės piliečiai įvertina šiandieninį istorinį momentą Lietuvos gyvenime. Jie bando kiršinti vieną visuomenės dalį prieš kitą, savo erzinančiais išsišokimais siekia mūsų krašte drumsti tvarką ir rimtį, griaudami Lietuvos valstybinio gyvenimo pagrindus. Užuoť iš visos širdies džiaugęsi bendruoju spontanišku tautos džiaugsmu, tie piliečiai imasi savo smerktinos ir su mūsų tautos siekimais nesuderinamos veiklos. Tie jų užsimojimai buvo išaiškinti, ir patys rimties drumstėjai buvo atitinkamai nubausti. Kitaip

mę. Savo gražiu ir tauriu pavyzdžiu tu pirmas privalai nušviesti tamsiąją Vilniaus padangę ir pasirodyti broliams vilniečiams tuo išsvajotu Vilniaus padavimų karžygiu, kuris tuojau džiaugsmo triumfe įžengs į Gedimino miestą ir Pilies bokšte iškels didingą Lietuvos trispalvę.

Tad, į Vilnių, taurusis ginkluotas lietuvi, į Vilnių savo širdyje ir jausmuose visa Lietuva! Į didį darbą, į ryžtingą tvarką ir drausmę, šventoji Lietuvos žeme! Senieji amžiai ir laimingos mūsų garsiųjų kunigaikščių dvasios, o ypač Gediminas, Vytautas ir Kęstutis, šiandien didingai žiūri į mus!

**BŪKIME VIENINGI, KILNŪS IR NARSŪS!
Į VILNIŪ, MŪSŪ NARSIOJI KARIUOMENE!
Į VILNIŪ, JAUNIEJI LIETUVOS SAKALAI!..**

ir būti negali, nes valstybė neturi teisės leisti kam nors laisvai žaisti jos likimu.

Šitas pavyzdys turi atitinkamai veikti visus mūsų krašto gyventojus. Niekas iš mūsų neprivalo pasiduoti bet kuriems gandams ar kūrystams. Vieni tokių kūrystų pas mus patenka iš užsienių, kiti jų gaminami mūsų krašte svetimų valstybių agentų, bet visi jie yra svetimos propagandos padaras. Sąmoningi valstybės piliečiai privalo suprasti, jog šiandien ne metas kelti įvairias intrigas ir smulkius grupių ar asmeninius reikaliukus, ne laikas žvalgytis į šalis, ne laikas užsiimti įvairiais kūrystais ir nebūtų įvykių fabrikavimu. Šiandien gyvename laikus, kada turime sujungtomis jėgomis eiti prie didžiųjų tautos ir valstybės uždavinių realizavimo.

Įvertinimas mūsų gyvenamojo istorinio momento šiandien mūsų valstybės piliečiams yra svarbiausia ir garbingiausia pareiga. Juk nuo šių dienų mūsų sugebėjimo, darbo ir pasišventimo priklausė ne tik Lietuvos artimesnių dienų ir metų ateitis, bet ir tolimesniųjų dešimtmečių ir gal būt šitmečių likimas. Vargiai kada tautos išgyveno tokius sunkius ir netikrumais išmargintus laikus, kaip šiandien mes gyvename. Bet, jeigu norime, kad mūsų valstybės ateitis būtų užtikrinta, mes neprivalome pasiduoti kieno nors kūrystams. Mes patys savo susipratimu ir pilietiniu sąmoningumu turime į šalį nublokšti tą gaivalą, kuris mums nieko gero nelemia ir nežada. Juo labiau reikia visu griežtumu sudrausti tokį gaivalą, kuris mūsų tautinį ir valstybinį svetingumą išnaudoja piktam. Užuoť rimtai ir protingai naudojęsis mūsų valstybės svetingumu ir pastoge, tas gaivalas siekia griauti mus iš vidaus. Šiems reiškiniams vieną kartą turi būti padarytas galas, o svetimieji gaivalai privalo išsikraustyti į ten, iš kur jie kilę ir kur mato sau geresnes dienas. Mes norime ramaus tautos ir valstybės kūrybinio darbo, todėl be pasigailėjimo turime izoliuoti tuos, kurie mūsų valstybiniam gyvenimui neša žalą.

Mūsų laimei ir visos tautos gyvam pasitenkinimui turime konstatuoti, kad šių gaivalų mūsų krašte tėra tik saujelė. Visi kiti valstybės piliečiai rimtai ir sąmoningai supranta ir įvertina šių dienų valstybės uždavinius. Ne tik įvertina, bet ir patys savo darbu ir pasiaukojimu padeda juos išspręsti ir įgyvendinti. Tauta supranta savo atsakingumą prieš istoriją ir todėl šį istorinį momentą išgyvena pakilia ir Lietuvos kūrybinio darbo realia dvasia. Ši dvasia mumyse turi viešpatauti. Ji turi būti gyva, gabi, plati ir savo darbais pasireiškusi tiek turtingesniųjų namuose, tiek ir vargingesniųjų pastogėse. Tik tada išgyvenamasis istorinis momentas padarys tai, kad mes visados patys būsime savo tautos ir valstybės didžioji lemtis. Todėl visi valstybės piliečiai, supraskime ir įvertinkime šiandieninį istorinį momentą ir visi ligi vieno išpildykime jo reikalavimus.

Pirmasis visų šitų reikalavimų yra tas, kuris kalba apie mūsų pasiaukojimą ir įtemptą darbą atstatyti Vilniaus krašto gyvenimą. Į tą darbą turi būti įtrauktos visos produktyvios tautos jėgos, visi tautiečiai ir piliečiai, kuriems Lietuvos nepriklausomybė yra aukščiau visa ko pasaulyje. Tada mums ryškesnių rūpesčių bei sunkumų negalės sukelti nė gyvenamasis istorinis momentas.

Lietuvos - Sovietų Sąjungos sutartis ratifikuota

Spalių mėn. 14 d. įvyko Seimo posėdis. Jame dalyvavo ministras pirmininkas ats. b. gen. J. Černius, keli vyriausybės nariai ir visi Seimo atstovai. Šiame posėdyje buvo aptarstyta Vilniaus ir Vilniaus srities Lietuvos Respublikai perdavimo ir Lietuvos—Sovietų Sąjungos tarpusavio pagalbos sutartis. Platų pranešimą apie šią sutartį padarė užsienių reikalų ministras J. Urbšys. Ministras pareiškė, kad Lietuvos siena su Sovietų Sąjunga dabar eis maždaug taip: pradedant nuo Latvijos sienos, pagal Drūkšių ežero rytų krantą, ligi Drūkšių, paliekant juos Sovietų Sąjungos pusėje, pro Rimšėnus, paliekant juos Lietuvos pusėje, pro Daugėliškių stotį, paliekant ją Sovietų Sąjungos pusėje, kertant geležinkelį į vakarus nuo Švenčionių, paliekant juos Sovietų Sąjungos pusėje, toliau ligi Buividžių, paliekant juos Lietuvos pusėje, iš ten pro Šumską, paliekant jį Lietuvos pusėje, pro Tabariškius, pro Jankūnus, paliekant juos Lietuvos pusėje, toliau kertant Vilniaus — Lydos geležinkelį vakarų kryptimi, ligi Eišiškės, paliekant ją Lietuvos pusėje, iš ten per Dainavą, kuri lieka mūsų pusėje, Olos upe ligi buvusios Lietuvos — Lenkijos administracijos linijos. Galutinis ir smulkus sienos nustatymas įvyks netrukus ir tada tarp Lietuvos ir Sovietų Sąjungos bus pasirašytas atskiras dokumentas.

Ministras tolesnėje savo kalbos dalyje nušvietė Lietuvos ir SSSR santykius nuo pat mūsų valstybės atkūrimo. Jis pažymėjo, kad Lietuvos ir SSSR santykių pagrindą yra 1920 m. liepos 12 d. taikos sutartis ir 1926 m. rugsėjo 28 d. nepuolimo paktas. Šios sutartys ir atčiai lieka abiejų valstybių savitarpinių santykių ir prievolių pagrindą. Per 20 metų tarp abiejų kraštų neįvyko jokio susidūrimo ir jokio konflikto. SSSR visados realiai vertino Lietuvos vidaus reikalus, ir dėl vienokios ar kitokios mūsų vidaus politikos pracityje niekad nėra buvę bet kurių nesusi-pratimų tarp Lietuvos ir Sovietų Sąjungos. Taip pat SSSR visados laikosi ir kito taikos sutartyje nustatyto dėsni, būtent, apie tautų laisvę pačioms apsispręsti. Lietuviai tautai apsisprendus atstatyti savo laisvą, nepriklausomą valstybinį gyvenimą su sostine Vilniumi, šitas apsisprendimas nuo pat pradžios ligi šio laiko iš Sovietų Sąjungos pusės visados buvo tikrai respektuojamas.

Pasirašius spalių 10 d. Maskvoje naują sutartį, Lietuvos santykiai su Sovietų Sąjunga įeina į naują laikotarpį, nes šia sutartimi Lietuvai grąžinamas Vilnius ir jo sritis, o taip pat numatoma abiejų šalių savitarpinė pagalba. Toji pagalba bus visokia, įskaitant čia ir karinę, tokiu atveju, jei Lietuva būtų kurios trečiosios valstybės užpulta arba jeigu Lietuvai grėstų užpuolimas, arba jeigu Sovietų Sąjunga būtų užpulta ar jai grėstų užpuolimas per Lietuvos teritoriją iš kurios trečiosios Europos valstybės pusės. Visais kitais atvejais, palaikydama glaudų kontaktą su Sovietų Sąjunga, Lietuva galės palikti neutrali.

Ypatingos reikšmės turi toji naujosios sutarties vieta, kur sakoma, kad Lietuva ir SSSR drauge gins Lietuvos sienas. Tam reikalui Sovietų Sąjungai suteikiama teisė savo lėšomis, bendru susitarimu, nustatytose Lietuvos vietovėse laikyti griežtai aprėžtą sausumos ir orinių ginkluotų pajėgų skaičių. Lietuva iš pradžių laikėsi tos nuomonės, kad savitarpinė pagalba sutartis tarp abiejų valstybių galėtų atsiekti pilno veiklumo ir be Sovietų Sąjungos kariuomenės buvimo

Lietuvos teritorijoje. Tačiau iš SSSR pusės buvo reikiama nuomonė, kad šiais neramiais laikais, kada Europoje eina karas tarp didžiųjų jos valstybių, kada nežinia, koks bus rytoj, nei kada, kur, kieno ir kokios jėgos gali užpulti ar SSSR per Lietuvą ar ir pačią Lietuvą, Sovietų Sąjungai reikia turėti aiškių karinių pasirošimų ir paruoštų kariuomenės dalių tam tikruose, kariniu požiūriu svarbiuose, punktuose. Su šia SSSR argumentacija Lietuva sutiko. Kai kas mano, kad SSSR kariuomenės buvimas mūsų teritorijoje galės turėti įtakos Lietuvos vidaus susitvarkymui ir net jos savarankiškam valstybingumui. Išsikalbėjus šiais klausimais su SSSR valstybės vyrais, jie aiškiai pabrėžė, kad Sovietų Sąjunga nieku būdu ir jokiais formomis nežada kištis į Lietuvos vidaus reikalus, nė į Lietuvos valstybinę, ekonominę ir socialinę santvarką ar jos karines priemones.

Mūsų vyriausybė yra įsitikinusi, kad sudaryta su Sovietų Sąjunga sutartis, be to, kad ji leidžia, pagaliau, vyksti nuolatinei lietuvių tautos svajonei dėl savo senosios sostinės atgavimo, bus Lietuvai naudinga taip pat ir savo nuostatais dėl savitarpinės pagalbos. Neramiais tarptautinio gyvenimo laikais, kada maža tėsiskaito su tarptautinio santykiavimo moraline puse, su teise ir teisingumu, Sovietų Sąjungos pagalba padės Lietuvai išieiti iš šių sunkių tarptautinio gyvenimo laikų sveikai, nepaliestai, sukonsoliduotai su istorine sostine Vilniumi. Bagdamas kalbą, ministras prašė Seimą naujajai Lietuvos ir SSSR sutarčiai ratifikuoti (patvirtinti) duoti savo sutikimą.

Po užsienių reikalų ministro J. Urbšio pranešimo apie naują sutartį kalbėjo Seimo nariai: J. Viliušis, M. Kviklys ir A. Merkys. Apskritai suglaudus Seimo narių kalbas, jose buvo pareikšta, kad Lietuvos ir SSSR sutartis išsprendžia du klausimus: 1) Lietuvos rytų ir pietryčių klausimą ir 2) saugumo problemą mūsų krašte. Teritoriniai klausimai, kiek jie liečia mūsų valstybę ir Sovietų Sąjungą, buvo išspęsti 1920 m. liepos 12 d. taikos sutartimi. Dėl mums visiems gerai žinomų Lenkijos veiksmų, teritoriniai minimos sutarties nuostatai anksčiau negalėjo būti įgyvendinti. Tačiau Sovietų Sąjunga nepripažino Lenkijos veiksmų padarinių. Todėl natūralu, kad su išnykimu Lenkijos okupacijos iš Vilniaus krašto, išnyko ir vienintelė kliūtis mums atgauti Vilnių ir Vilniaus sritį. Naujaja Lietuvos ir SSSR sutartimi atitaisoma Lietuvai lenkų padaryta skriauda ir įgyvendinama tai, dėl ko tiek daug dirbta ir dėl ko tiek daug kovota. Senoji Lietuvos sostinė Vilnius vėl bus Lietuvos žemių politiniu, ekonominiu ir kultūriniu centru. Lietuvos valstybė su sostine Vilniumi tampa reikšmingu politiniu ir ekonominiu veiksniu Baltijos erdvėje.

Visa lietuvių tauta džiaugiasi Vilniaus atgavimu. Tačiau mūsų džiaugsmas būtų dar didesnis, jeigu šiandien visi lietuviai juo galėtų džiaugtis. Deja, naujoji nubrėžtoji siena už mūsų valstybės palieka kai kurias Vilniaus krašto lietuviškias vietas, kaip Švenčionių apskrities dalį su Tverėčiumi, Melagėnais, Adutiškiu, Kaltinėnais ir kit. valsčiais. Jų lietuviškumą rodo net lenkų statistika. Pav., 1927 m. rinkimuose į švenčionių valsčiaus tarybą išrinkti 9 lietuviai, 2 lenkai ir 1 rusas; arba 1930 metų statistika Tyverėčiaus valsčiuje: iš 6552 gyventojų, lietuvių rado 5.896; Kaltinėnų valsčiuje iš 11.477 gyventojų, lietuvių rado 10.329; Melagėnų

valsčiuje iš 10.473 gyventojų lietuvių buvo 9.425 ir t. t. Paėmę šių vietų statistikos vidurkį, matome, kad pačių lenkų priskaitoma net per 80% lietuvių. Tenka apgailestauti ir dėl Marcinkonių, Druskininkų, Ratinčios apylinkių lietuvių, kuriems nelemta prisijungti prie mūsų valstybės. Reikia tikėti, kad tų kelių valsčių palikimas SSSR ribose tėra mažiausia nesuipratimas ar nepakankamas tų vietų pažinimas, o gal ir laiko nebuvimas. Mes per visą Lietuvos nepriklausomojo gyvenimo laiką turėjome progos įsitikinti, kad Sovietų Sąjunga yra ta valstybė, kurios žodžiu galima tikėti ir jos gera valia netenka abejoti. Mes tikėsime ir čia į SSSR gerą valią ir mūsų tautinių siekimų supratimą. Čia Seimo nariai pareiškė gilų pasitenkinimą SSSR vadovybe, kuri, užuot metusi į svarstyklės savo didelę militarinę persvarą, padėjo ant jų teisę ir teisingumą.

Pagaliau, Seimo nariai konstatavo, kad naujoji Lietuvos ir SSSR sutartis stato mūsų tautai ir valstybei eilę naujų vidaus ir užsienio politikos uždavinių. Į tų uždavinių sprendimą reikia įtraukti visas kuriamąsias mūsų tautos jėgas, visus lietuvius, kuriems brangi mūsų krašto nepriklausomybė ir jo gerovė.

Seimas, apsvarstęs Vilniaus ir Vilniaus srities Lietuvos Respublikai perdavimo ir Lietuvos - Sovietų Sąjungos tarpusavės pagalbos sutartį, nutarė jos ratifikavimui pritarti. Tą patį vakarą Respublikos Prezidentas sutartį ratifikavo. Ratifikacijos dokumentais buvo pasikeista Kaune spalio 16 d. 12 val. Taigi, nuo tos valandos Vilnius ir Vilniaus sritis galutinai grįžo Lietuvai.

Įsigaliojo Lietuvos ir SSSR sutartis

Vilniaus ir Vilniaus srities Lietuvos Respublikai perdavimo ir Lietuvos Sovietų Sąjungos savitarpinės pagalbos sutartis jos 9 str. įgyja galios ratifikacijos dokumentais pasikeitus.

Spalio 16 d. 12 val. užsienių reikalų ministerijoje įvyko šios sutarties ratifikacijos dokumentais pasikeitimas. Dokumentais pasikeitė iš Lietuvos pusės užsie-

nių reikalų ministras J. Urbšys ir iš Sovietų Rusijos — chargé d'affaires Moločkovas.

Tuo būdu Vilniaus ir Vilniaus srities Lietuvos Respublikai perdavimo ir Lietuvos Sovietų Sąjungos savitarpinės pagalbos sutartis spalio 16 d. nuo 12 val. įsigaliojo.

Kaunas. Elta. Sugrįžęs iš Maskvos, Lietuvos delegacijos pirmininkas užsienių reikalų ministras J. Urbšys pasiuntė Sovietų Sąjungos liaudies komisarių tarybos pirmininkui ir užsienių reikalų liaudies komisariui Molotovui tokią telegramą:

„Grižęs į tėvynę, skubu Jums persiųsti Lietuvos delegacijos padėką už šiltą svetingumą, kuris buvo mums parodytas, ir už draugingą pobūdį pasitarimų, kurie privedė prie mūsų spalio 10 dienos sutarties sudarymo. Ypač prašau perduoti mūsų pagarbą I. V. Stalinui už jo platų lietuvių tautos siekimų supratimą ir savo veikliu dalyvavimu pasitarimuose sustiprinusiam tarpusavio pasitikėjimą ir tradicinį draugingumą, kuris nekeičiami egzistuoja tarp mūsų valstybių. Amžinos Lietuvos sostinės Vilniaus miesto ir krašto gijimas lietuvių tautos buvo sutiktas su giliausiu džiaugsmu. Urbšys“.

Sovietų Sąjungos liaudies komisarių pirmininkas ir užsienių reikalų komisaras Molotovas Lietuvos užsienių reikalų ministrui Urbšiui atsakė tokia telegrama:

„Nuoširdžiai dėkoju Jums ir visiems Lietuvos delegacijos nariams už Jūsų šiltą sveikinimą ir Jūsų pareikštus jausmus Sovietų — lietuvių draugingumo sutarties dėl Vilniaus miesto ir Vilniaus krašto perdavimo Lietuvos respublikai ir dėl tarpusavio pagalbos tarp Sovietų Sąjungos ir Lietuvos pasirašymo proga. Visi Sovietų delegacijos nariai su dideliu pasitenkinimu atžymi bendrą su Jumis darbą šią sutartį parengiant tolesniam draugingumui, taikingai raidai ir Lietuvos bei Sovietų Sąjungos tautų klestėjimui sustiprinti. Reiškiu tvirtą įsitikinimą, kad mūsų naujoji sutartis patarnaus taikos sustiprinimui Rytų Europoje. Molotovas“.

KARO VEIKSMAI

Paryžius. Elta. Prancūzų kariuomenės štabas praneša, kad spalio 16 d. rytą vokiečiai pradėjo puolimą tuoj į rytus nuo Mozelio šešių kilometrų ruože. Puolimas buvo remiamas artilerijos ugnies. Vokiečiai užėmė Schnesbergo aukštumą, kur prancūzai turėjo lengvuosius stebėjimo punktus. Patekęs į prancūzų ugnį, priešas buvo priverstas sustoti ir net trauktis į šiaurę nuo Apache, kur vokiečiams buvo pasisekę įsiskverbti.

Per spalio antrąją savaitę prancūzų karo laivai sulaukė 25.000 Vokietijai skirtų prekių tonų.

Havasas praneša, kad, kaip buvo galima numatyti, vokiečiai spalio 16 d. rytą pradėjo pirmą didįjį šio karo puolimą. Čia jau nebūta mažų susidūrimų, kaip ligšiolei, tačiau gana plataus masto veiksmų, pradėtų ir varėtų su artilerijos ir pėstininkų jėgomis maždaug šešių kilometrų frontu. Vokiečiams buvo pasisekę įeiti į prancūzų teritoriją rytų pusėje nuo Mozelio, kai tik buvo prasidėjęs šis karas. Bet prancūzai tada tuojau vokiečius nustumė atgal ir patys įsiskverbė į vokiečių teritoriją. Dabar vokiečių puolimas šioje srityje neužklupo netikėtai prancūzų. Jau paskutinėmis dienomis čia reiškėsi gana įtempta kariuomenės veikla. Baigiantis pirmajai spalio savaičiai, vokiečių patrankos smarkiai apšaudė prancūzų užpakalines dalis. Taip pat pereitą savaitę minėtame ruože buvo smarkiausių susidūrimų, kurių tikslas buvo vokiečių štabui išgauti daugiau žinių. Numatyama greitą puolimą, prancūzų vadovybė ėmėsi visų atsargumo priemonių ir evakuavo labiau išsikišusius postus. Schnesbergo aukštumą

vokiečiai užėmė beveik be mūšių, kadangi šita pozicija buvo jau anksčiau evakuota. Apache miestelis, kur buvo trumpą laiką įsiskverbę vokiečiai, yra ant pat sienos, ir prieš karą čia buvo muitinės postovis kelyje iš Thionville į Trierą. Patekę į prancūzų ugnį, vokiečiai turėjo trauktis į šiaurę nuo miestelio. Reikia manyti, kad mūšiuose dalyvavo ir sunkieji tankai.

Amsterdamas. Elta. „Nieuwe Rotterdamsche Courant“ korespondentas iš Berlyno praneša, kad Hitleris kariuomenės štabą natrukus perkels į Vakarų frontą. Tačiau šiuo reikalu nebuvo suteikta jokio oficialaus pranešimo. Korespondentas mano, kad štabas bus perkeltas ateinančią savaitę.

Londonas. Elta. Reuterio žiniomis, prancūzų kariuomenės buvimas vokiečių teritorijoje smarkiai paveikęs Reino krašto gyventojų nuotaiką. Nuo gyventojų tas faktas buvęs ilgą laiką slepiamas. Iš to krašto buvę evakuota daugiau kaip du milijonai gyventojų. Tokio patyrimo vokiečiai neturėję per visą šimtmetį. Be to, kaip tvirtina Reuteris, dabartinio vokiečių prancūzų karo ūkinės pasekmės esančios pirmajai svarbos. Prancūzų aviacija ir artilerija sustabdžiusios visą Saro krašto pramonę. Esą, kiek Vokietija dabar gaunanti anglies iš lenkų Silezijos, tiek jų netekanti Saro krašte.

Londonas. Elta. Havasas praneša, kad spalio 16 d. vakare vokiečių lėktuvai puolė kai kurias škotijas pakrantės vietas. Britų lėktuvai padarė vokiečiams nuostolius.

Reuteris praneša, kad britų lėktuvai Škotijos pakrantėse numušė tris vokiečių lėktuvus.

Reuteris praneša, kad iš vokiečių bombonešio, kuris buvo nušautas Anglijoje, įgulos narių vienas prigėrė, du buvo užmušti kulku ir ketvirtas išsigelbėjo. Kito bombonešio, kuris buvo priverstas nusileisti, įgula buvo palimta į nelaisvę.

Paryžius. Elta. Iš fronto pranešama, kad per kokius 10—20 kilometrų kitapus vokiečių linijos pereitą naktį buvo galima pastebėti daugelio automobilių šviesų keliuose. Spėjama, kad automobiliai turėjo laikyti uždegtas lempas, kad nesuvažinėjus pėsčių kareivių arba neapšviestų vežimų. Manoma, kad keliuose koncentruojama vokiečių kariuomenė. Daugelyje vietų žybdžiojo elektros lemputės ir buvo girdėti motorų urzgimas. Galimas daktas, kad urzgė motorai, kuriais buvo atvežta kariuomenė arba atakai grupuojami tankai. Didelis judėjimas pastebimas visame fronte nuo Mozelio iki Hardto.

Paryžius. Elta. Spalių 15 d. rytą buvo paskelbtas karo komunikatas, kuriame sakoma, kad naktį į spalių 15 d. tarp Mozelio ir Saro pasireiškė prieš patulčių veikla, nedavusi jokių pasekmių. Visame fronte veikė prancūzų žvalgybos daliniai. Į vakarus nuo Sarrelouis iš abiejų pusių veikė artilerija.

Berlynas. Elta. Vokiečių kariuomenės vadovybė praneša, kad rytuose neįvyko nieko naujo. Vakaruose silpnai veikė prieš artilerija, kuriai atsakė vokiečių artilerija. Spalių 13 d. buvo numuštas netoli Birkenfeldo antras prancūzų lėktuvas. Spalių 14 d. nei iš vienos nei iš antros pusės jokio žymesnio veikimo nebuvo.

Naktį į spalių 15 d. buvo girdėti svetimų lėktuvų skridimo ūžesys kai kuriose Vokietijos šiaurės srityse. Prieš juos buvo paleista į darbą vokiečių priešlėktuvinė artilerija.

Amsterdamas. Elta. „Telegraaf“, ryšium su diplomatų, gyvenusių Varšuvoje, kelione į Lenkiją sutvarkyti pasiuntinybių reikalų, aprašo Varšuvos gyventojų būklę. Pasak laikraščio, diplomatai turėjo pasižadėti valgyti tik vagone-restorane ir gerti tik tą vandenį, kuris buvo jiems duodamas traukinyje. Varšuvoje vanduo esąs abejotinos kokybės, nes trys didieji vandentiekiai buvo sugriauti per bombardavimą ir vanduo esąs užterštas pūvančių po griuvėsiais lavonų. Esą, Varšuvoje siaučia šiltinė ir cholera, nuo kurių jau yra mirę žmoniai. Laikraštis daro išvadą, kad Varšuvoje pasilikusių žmonių gyvenimas esąs pasibaisėtinas. Toliau laikraštis rašo, kad oficialiu vokiečių apskaičiavimu, 80% Varšuvos yra sunaikinta. Daugiau kaip 80.000 sužeistų guli barakuose ir atsitiktinėse ligoninėse. „Nusiminimas ir kančios prašoka viską, ką galima įsivaizdinti“, — pareiškia laikraštis. Kiek karių ir civilių žuvo Varšuvoje — dar nežinoma.

Londonas. Elta. Admiralitetas praneša, kad buvo paskandintas anglų laivas „Royal Oak“. Manoma, kad jį paskandino vokiečių povandeninis laivas. „Royal Oak“ buvo pastatytas 1914 metais. Jo talpumas buvo 29.150 tonų. Jis turėjo tūkstantį įgulos.

Kreiseris „Royal Oak“ 1934—36 metais buvo pertaisytas ir sustiprintas. Kreiserio priešlėktuvinių patrankų pajėgumas buvo padidintas. Jis buvo ginkluotas aštuoniomis patrankomis 380 mm, 12 patrankų 152 mm, keturiomis priešlėktuvinėmis patrankomis 102 mm, dviem minų mėtytojais ir 15 kuloksvaidžių. Jo greitis siekė 23 mazgus.

„Royal Oak“ yra Didžiojo karo veteranas, dalyvavęs Jutlando kautynėse. Jam su ugnimi teko susidurti ir per Ispanijos karą.

Havasas praneša, kad nuskandintame britų laive „Royal Oak“ žuvo 800 britų jūrininkų. Spalių 15 d. buvo paskelbtas aštuntas sąrašas išlikusių gyvų jūrininkų. Sąraše buvo 18 pavardžių. Taigi, iš viso išsigelbėjo 414 įgulos narių. Iš viso laive buvo apie 1.200 vyrų. Vakar paskelbtoje britų admiraliteto notoje pažymėta, kad, deja, daugiau išlikusių gyvų jūrininkų vargu bus rasta. Nors šeštadienio rytą britų admiralitetas pranešė, kad, turimomis žiniomis, minėtas laivas buvo paskandintas povandeninio laivo, tačiau oficialūs sluosniai iki šiol dar nieko nepaskelbė, apie tas aplinkybes, kuriomis Didžioji Britanija neteko antro didelio karo laivo.

Paryžius. X. 16. Elta. Havaso žiniomis, paskutinėmis dienomis buvo paskandinti prancūzų garlaiviai „Minguet“, „Bretagne“ ir „Louisiane“. Visų trijų įgulos buvo išgelbėtos.

Londonas. Elta. Du vokiečių povandeniniai laivai, kurie spalį 13 d. buvo nuskandinti, priklausė Ilgojo tipo povandeniniams laivams, kurie buvo vartojami veikiamam vandenynė.

Londonas. Elta. Reuterio korespondentas iš Vakarų fronto praneša, kaip ten tvarkosi britų kariai. Kareiviai kasa pozicijų ir susisiekimo apkausus, rengia vielių užtvanas ir stato betoninius blokhauzus. Tuose betono sutiprinimuose yra pastatyti ginklai prieš tankams naikinti. Tie ginklai yra pastatyti taip, kad apima labai platų lauką. Prieš tankai sutiks ne tik naikinamą ugnį, bet ir paslėptas duobes, iš kurių joks vežimas nebegalėsias išikapstyti. „Mačiau kasant vieną tokią vilko duobę. Tam tikra mechaninė mašina kasė duobę taip lengvai ir greit, kad būtų nustebę tie kareiviai, kurie prieš dvidešimt metų turėjo tokias duobes kasti mažais rankiniais kastuvais“ — pareiškia Reuterio korespondentas.

Hankavas. Elta. Japonų armijos spaudos biuras praneša, kad japonų kariuomenė, veikianti vidurinėje Kinijoje, sunaikino visus kinų karinius įrengimus Kiukungo kalnuose, tarp Hupeho ir Kiangsi provincijų, kur kinų armija esanti galutinai sumušta. Kinų kariuomenės toje vietoje apskaičiuojama iki 17 divizijų su 530.000 vyrų. Japonų žiniomis, 30.500 kinų buvo užmušta ir 3.750 palimta į nelaisvę. Be to, japonai paėmę didelį grobį.

GAMELINO ŠTABO PAAIŠKINIMAI. Laikraštis „Tems“ spalį 15 d. paskelbė savo bendradarbio pasikalbėjimą Gamelino štabe su kai kuriais prancūzų generolais, šiuo metu vadovaujančiais prancūzų kariuomenės daliniais Vakarų fronte. Korespondentas buvo paragintas Prancūzijos visuomenei pabrėžti, kad karas yra dar tik prasidėjęs. Visuomenė turinti būti kantri, labai kantri. Suburti didelio krašto karines pajėgas nėra lengvas dalykas. Nepaisant to, Prancūzijos kariuomenės vadovybei tatal pavyko padaryti per 20 dienų. Tos kariuomenės pajėgos buvo suburtos tvarkingai ir sklandžiai. Prancūzams telkiant savo pajėgas, palyginamai negausūs prancūzų kariuomenės daliniai 38 kilometrų frontu pasistūmėjo į priekį. Ta pažanga prancūzams buvo naudinga įvairiais atžvilgiais. Visų pirma, tatal privertė vokiečius perkelti į Vakarų frontą dalį tų kariuomenės dalių, kurios kovoje Lenkijoje. Taktiniu atžvilgiu prancūzų kariuomenė pažengė į priekį. Visiems yra žinoma, kad šiuo metu, vokiečių artilerijai šaudant į prancūzus, sviediniai sprogdsta vokiečių žemėje. Pagaliau, tas ofensyvos laikotarpis leido prancūzų kariuomenės vadovybei baigti organizuotis. Čia buvo pabrėžta, kad Prancūzijos kariuomenės vadovybė šias paskutines savaites tinkamai sunaudėjo. Palyginti su pasiektais rezultatais, prancūzų nuostoliai buvo menki. Tatal kariuomenei suteikė didelį pasitikėjimą. Prancūzai taip lengvai į priekį pažengė vien dėlto, kad buvo tinkamai paremiami motorizuotų dalių ir artilerijos. Traukdamiesi vokiečiai išsprogdino viską, ir visais būdais stengėsi užkirsti kelią prancūzams žengti į priekį. Visur buvo daugybė spąstų. Dažnai pasitaikydavo, kad sproginiai įvykdavo atidarant kokių namų duris, statant koją ant plytos ar palletus namų durų raktą. Buvo padėta pragaro mašinų kai kur kapuose, kur buvo palaidoti prancūzai. Nuėjus tų kapų lankyti, pragaro mašinos sprogdavo. Laikui bėgant krintant lapams ir artilerijos pabūklų sviediniams sujaukiant žemės paviršių, visokie spąstai ir minos darosi labai mažai pastebimos. Jas reikia šalinti didžiausiu atsargumu. Nepaisant įvairių sunkumų, su kuriais prancūzų kariams tenka kasdien fronte susidurti, jų nuotaika yra visai gera. Prancūzų padėtis tvirtovėse yra tokia stipri, kad priešui, norinčiam jas pulti, reikėtų panaudoti milžiniškas pajėgas. Išmušti prancūzus iš Maginot linijos yra visai neįmanoma. Esą, kai kurie puolimai dabartiniu metu reiškia savižudystę. Prancūzų karinė veikla kasdien — is plečiama. Prancūzus sėkmingai paremia britai. Kasdien apmokomi nauji kariai. Patrankos, lėktuvai ir šarvuočiai kasdien gaminami vis greitejančiu tempu. Esą, šis karas yra kantrybės karas. Prancūzai, bent tuo tarpu, neturi ko skubėti. Tatal visuomenė turi suprasti. Kiekviena diena, kuri praėina, praeina prancūzų naudai.

VAIZDAI VAKARŲ FRONTE. „Lietuvos Aidas“ rašo, kad neseniai anglų laikraštiniams pirmą kartą per šį karą buvo leista apžiūrėti vakarų frontą. Dabar tie laikraštiniškai Londone laikraščiuose spausdina savo išpūdžius, įgytus belankant britų kariuomenės dalinius Prancūzijoje.

Laikraštiniškai vienbalsiai pažymi, kad kariuomenė fronte visai nepastebima. Ištiesios divizijos taip paslėptos, kad

patrankos, tankai, net ir paskiri kareiviai visai susilieja su aplinkuma. Norėdami surasti lengvąją bateriją, laikraštininkai turėjo prie jos prieiti per 50 žingsnių, bet ir tada jie pamatė tik du kareivius, išlindusius iš žemės ir su dideliu katile iš lėto nuėjusius į artimiausį kaimą, kur rūko lauko virtuvės. Motorizuotų kolonų didžiuliai sunkvežimiai apdengti fantastiškai išdažytais brezentais, kurie daro juos visai nepastebimus.

Be to, laikraštininkai piešia nepaprastas scenas, pračiojo karo kareivių visai nematytas. Taikos gyvenimas glaudžiai susipynęs su karinio gyvenimo sąlygomis ir baterijų pozicijų tarpe galima matyti ramiai dirbančius laukuose ūkininkus. Ypač laikraštininkus nustebino ta aplinkybė, kad per trumpą laiką anglų kariuomenės apgyventoje teritorijoje išdygo galingi gelžbetoniniai pastatai, panašūs į Maginot sustiprinimus.

POLITIKOS APŽVALGA

LIETUVOS IR SOVIETŲ RUSIJOS PREKYBOS SUTARTIS. Spalių 15 d. Maskvoje buvo pasirašyta prekybos sutartis tarp Sovietų Sąjungos ir Lietuvos 1939—40 metams. Šita sutartimi numatoma žymiai padidinti prekių pasikeitimą tarp Sovietų Sąjungos ir Lietuvos. Iš Sovietų Sąjungos pusės sutartį pasirašė užsienių prekybos komisaras Mikojanas, o iš Lietuvos pusės — užsienių reikalų ministerijos ekonominio departamento direktorius Norkaitis.

KIEK YRA LENKŲ PABĖGĖLIŲ. „Lietuvos Aido“ korespondentas iš Berlyno rašo, kad Tarptautinis Raudonasis Kryžius priskaitęs per 87.000 lenkų pabėgėlių. Jų esą apie 16.000 Lietuvoje, 2.000 Latvijoje, 45.000 Vengrijoje ir 24.000 Rumunijoje. Daugiausia tų pabėgėlių esą internuoti lenkų kariai. Beveik visi pabėgėliai neturi pinigų.

SOVIETŲ VYRIAUSYBĖ NORINTI GREITAI SUSITARTI SU SUOMIJA. DNB žiniomis, Sovietų Sąjungos vyriausybės galva ir Molotovas priėmė Kremlyje suomių vyriausybės ypatingą delegatą valstybės patarėją Paasikivį ir Suomijos ministrą Maskvoje Yrjoe Koskinnena. Pasitarimas truko dvi valandas. Spalių 14 d. vakare įvyko trečias pasitarimas, kuris truko vieną valandą. Po to Paasikivis iš Maskvos išvažiavo per Leningradą į Helsinkį. DNB žiniomis, suomių rusų derybos Maskvoje už kelių dienų bus vedamos toliau.

Suomijos telegramų agentūra praneša, kad spalių 16 d. rytą Helsinkyje laukiama iš Maskvos šeštadienį vakare išvykusios suomių delegacijos. Delegacija pasitars Helsinkyje su vyriausybe. Agentūra pareiškia, kad delegacijos išvažiavimas iš Maskvos nereikia, kad derybos būtų nutrauktos.

Suomių telegramų agentūrai paklausus apie suomių rusų derybų eigą, iš užsienių reikalų ministerijos buvo pranešta, kad dėl tų derybų eigos laikomasi ramiai. Derybos eina toliau. Apie jų turinį ir abiejų šalių nusistatymą šiuo momentu nieko tiksliau negali būti pasakyta.

Iš ekspertų sluoksnių pranešama, kad derybų pradinėje stadijoje nesama pagrindo laukti iš oficialių šaltinių bet kokių tikslesnių žinių, visų pirma, todėl, kad prasidedant deryboms gali būti abiejose šalyse priešingų nuomonių daugiau, negu per tolesnes derybas.

Havasos žiniomis, atrodo, kad Sovietų vyriausybė nori greit susitarti su Suomija. Rusų spauda pateikia tik pačius pasitarimų faktus, nieko neskelbdama apie jų turinį.

Suomijos prezidentas išleido dekretą, kuriame tiksliau apibūdinamos taisyklės visuotinei darbo tarnybos prievolei įgyvendinti, karui kilus. Kitu dekretu visuotinės darbo prievolės įstatymas skelbiamas įsigaliojusiu. Tuo dekretu nustatoma, kad visuotinė darbo prievolė gali būti įvesta atlikti tiesioginiams ar netiesioginiams valstybės gynimo darbams.

DNB praneša, kad Suomijoje mobilizacija vykdoma pagal nustatytą programą. Labai gyvai veikia moterų pagalbos korpusas. Jis rūpinasi atsarginių maitinimu.

SSSR REIKALAUJANTI ITAKOS BALKANUOSE. Reuterio žiniomis iš informuotų vokiečių sluoksnių, Sovietų Sąjunga esanti pasiryžusi garantuoti Rumunijos sienas, jei ji pripažinsianti Sovietų Sąjungos įtaką Balkanuose. Iš tų pat šaltinių tikinama, kad Sovietų Sąjunga sutinkanti visiškai garantuoti Turkijos ir Rumunijos sienas, jei Dardanelių sąsiauris bus uždarytas svetimiams.

Laikraščio „Times“ diplomatinis redaktorius, rašydamas apie Sovietų Sąjungos ir Turkijos pasitarimus, konstatuoja, kad tie pasitarimai jau eina į galą. Nesama jokio pagrindo

Kai kurie pastatai tikri fortai, į kuriuos gali sutilpti atambūs kariniai vienetai. Kiti, mažesni, kuriuos kareiviai vadino „žirnelių dėžutėmis“, ir kuriuose paslėpti kulkosvaidžiai bei artilerija, visai susilieję su aplinkuma. Visi pastatai pastatyti pagal paskutinius technikos reikalavimus, su sandariomis plieninėmis durimis, požeminiais telefonų laidais susieti su tolimu užnugariu, aprūpinti periskopais, pro kuriuos galima stebėti aplinką, lyg būtum žemės paviršiuje.

Britų kareiviai prancūzų gyventojų tarpe labai populiarūs, kad nuolat gerai nusiteikę; nuolat bendraudami su gyventojais, anglų kareiviai gauna daug dovanų, vyriausiai — rūkalų. Laikraštininkai daro išvadą, kad legendinio anglų kareivio Tomi Atkinzo dvasia nėra išnykusi ir anglų ekspedicinio korpuso kariai bus tokie pat atsparūs, kaip ir jų pirmtakai.

manyti, kad ilgesni tarpai tarp Molotovo ir Saradžoglaus pasitarimų įvykę dėl bet kokių didesnių sunkumų. Tada atsitikė dėl Ribbentropo vizito ir Sovietų Sąjungos susirūpinimo Baltijos kraštais, lygiai kaip ir dėl fakto, kad Sovietų Sąjungos pasiūlymai, kurie paliečia Didžiosios Britanijos ir Turkijos, iš vienos pusės, ir Prancūzijos ir Turkijos, iš antros pusės, susitarimus, turėjo būti pateikti apsvaistyti Ankaroje. Iš Ankaros apie tai buvo painformuotas Paryžius ir Londonas. Taip pat esama pagrindo manyti, kad Turkijos vyriausybė apie Maskvos pasitarimus painformavusi ir suinteresuotas Balkanų valstybes.

VOKIEČIAI APIE ŠIAURĖS VALSTYBIŲ SUVAŽIAVIMĄ. „Deutsche Diplomatisch Politische Korrespondenz“ dėl šaukiamo Šiaurės valstybių galvų ir užsienių reikalų ministro suvažiavimo Stokholme rašo, kad visos Šiaurės valstybės savo politika siekia visais būdais išvengti būti įtrauktoms į didžiųjų valstybių tarpusavio ginčus ir išlaikyti neutralumą. Laikraštis primena, kad Šiaurės valstybės, išskyrus Daniją, nepriėmė Vokietijos pasiūlymo sudaryti su jomis nepuolimo paktus, tuo parodydamos, kad nori išlaikyti visišką savo nepriklausomybę ir bešališkumą, vengiant bet kokių sutarčių. Šiaurės valstybės jaučia pavojų savo interesams iš didžiųjų Europos valstybių konflikto. Jūros blokada, palietusi prekybą, smarkiai pakenkė Skandinavijos valstybių prekybai ir laivininkystei. Baigdamas, laikraštis pareiškia, kad ryšium su padėtimi Baltijos arityje po Lenkijos nugalėjimo, įvyko kai kurių pasikeitimų, kurie susitarus prives prie patenkinamo tarpusavio interesų sutvarkymo.

ITALAI APIE VOKIEČIŲ KARIUOMENĘ. „Milizia Fascista“ rašo, kad ofensyvinė vokiečių armijos galia esanti kariškai neveikiama. Laikraštis išvardina vokiečių kariuomenės privalumus ir jos techninę parengimą, kurie turį apvilti „tuos, kas dar turi kokių iluzijų“. Pasak laikraščio, „Vokietija tikrai gali ramiai miegoti savo durtyvų pavėsyje“.

SSSR NEKARIAUSIANTI ŠALIA VOKIETIJOS. Anglų laikraštis „Daily Herald“ praneša iš Istanbulio, kad Sovietų Sąjunga davusi turkams svarbių patikinimų. Spėjama, kad turkų užsienių reikalų ministras Saradžoglus gavo iš Sovietų vyriausybės patikinimą, kad Sovietų Sąjunga nekariausianti šalia Vokietijos.

Reuteris praneša, kad turkų spauda visą atsakomybę už karą vienbalsiai dėda Hitleriui, nes jis turėjęs pasirinkti taiką ar karą.

Laikraštis „Jenisabah“ rašo, kad derybos tarp Saradžoglaus ir Molotovo yra baigtos. Buvo pasiekta rezultaty, kurie derinasi su Turkijos pasižadėjimais. Prancūzija ir Anglijai.

IŠ ESTŲ SALŲ SVEDAI IŠKELDINAMI SVEDIJON. Šveicarų telegramų agentūros žiniomis iš Stokholmo, apie 500 švedų ūkininkų ir žvejų, gyvenančių dviejose nedidelėse salose prie įplaukimo į Baltijos uostą, Estijoje, bus perkelti į Švediją. Tos dvi salos pagal Estijos ir Sovietų Sąjungos tarpusavio pagalbos paktą buvo perleistos Sovietų Sąjungai. Estų vyriausybė kreipusis į švedų vyriausybę, prašydama padaryti atitinkamų žygių švedams gyventojams iš tų salų iškelti.

VOKIETIJA PRAŠIUSI MASKVOS PAGALBOS KARUI TESTI. Havasas patyręs, kad po Chamberlaino kalbos vokiečių vyriausybė buvo kreipusis į Maskvą, prašydama pagalbos tuo atveju, jeigu neišvengiamai reikėtų testuoti karą.

Apie to kreipimosi rezultatus dar nieko nežinoma. Havasas spėja, kad bent kol Sovietų Sąjunga neišsprendė savo santykių su Suomija ir Turkija, ji negalės galutinai nusistatyti. Be to, spėjama, kad Vokietija dar atengsis pasiekti taikos.

BERLYNE RENGIAMASI. Havasas žiniomis, Romos fašistų sluoksniuose esąs gaunamas įspūdis, kad šiuo metu Berlyne esą kažkas rengiama, nuo ko priklausys dabartinio karo linkmė. Italų sluoksniuose su labai dideliu susidomėjimu stebima kanclerio Hitlerio veikla ir laukiama tų svarbių nutarimų, kurių jis gali padaryti. Romoje reikiama nuomonė, kad Chamberlainas savo kalba tam tikra prasme padarė galą bet kokiam diplomatinėi veiklai, susijusiai su taikos grąžinimu. Vokietijos spaudos smarkumas prieš Prancūziją ir Didžiąją Britaniją nuolat vis auga. Romoje klausama, ar Hitleris rengiasi netrukus pradėti visuotinį puolimą Vakarų fronte ir imti bombarduoti Angliją. Kai kas Romoje yra linkęs manyti, kad kancleris Hitleris tuo tarpu galia nuo to susilaikyti ir pasilikti laukiamoje padėtyje. Tuo klausimus plačiai svarsto Italijos laikraščių Berlyno korespondentai. Tie korespondentai beveik vienu balsu reikiama nuomonė, kad Vokietija karinėje srityje netrukus imsis naujų žygių. Esą, yra reikšmingas tas faktas, kad netrukus susirinks slaptoji taryba, sudaryta iš Vokietijos kariuomenės pajėgų aukštųjų vadų. Tarybai pirmininkaus pats kancleris Hitleris. Tos slaptosios tarybos nariai vėliau turės painformuoti Vokietijos kariuomenės dalinių vadus apie Hitlerio nutarimus.

VOKIETIJA RENGIASI PULTI. „Lietuvos Aido“ korespondentas iš Berlyno rašo, kad spalio 16 d. po pietų įvykusiame pas Vokietijos kanclerį Hitlerį oro pajėgų aukštųjų karininkų konferencijoje šalia maršalo Goeringo dalyvavo ir Reicho karo laivyno vadas admiralas Raederis su savo štabo aukštaisiais karininkais. Admirolo Raederio dalyvavimas šioje konferencijoje ypač padidina pastarosios reikšmę. Dar nepatikrintomis žiniomis, konferencijoje buvęs svarstomas Reicho oro ir laivyno pajėgų bendradarbiavimo klausimas. Jau parodyta tų dviejų rūšių ginklų iniciatyva prieš britų laivyną būsimi žymiai sustiprinta. Svarbiausias klausimas esąs, kaip padidinti totalinio puolimo pajėgumą. Vokietijai ypač rūpi karo trumpinimas, nors tai pareikalautų ir dvigubai aukų. Spėjama, jog, sunaikinus arba padarius neveiklų britų laivyną, prasidės sistemingas anglų uostų griovimas.

Antras konferencijoje svarstytas klausimas buvęs Sovietų Rusijos bendradarbiavimas. Dar nepatikrintomis žiniomis, Sovietų Rusija sutinkanti tiesti Vokietijai lėktuvų ir povandeninių laivų. Sovietų Rusijos už tai reikalaujama kompensacija esanti daugiau politinio bei ekonominio pobūdžio, prie ko reikia priskaityti Sovietų Rusijos laivyno ir oro pajėgų bazių pagerinimą Baltijos pakraščiuose bei jos salose. Pažymėtina, jog dėl Sovietų Rusijos bendradarbiavimo esą tam tikrų nuomonių skirtumų tarp Reicho kariuomenės dalių vadovybių ir Reicho politikos vadovų.

LAIVAI PALYDOVAI GAUNA LĒKTUVŲ APSAUGĄ. Britų informacijų ministerija praneša, kad dabar visi laivai palydovai atplaukdami ir išplaukdami gauna lėktuvų apsaugą per šimtą mylių nuo kranto. Tik praėjusios savaitės audros ir nepermatomas oras buvo susilpninę aviacijos apsaugą laivams. Audros metu žvalgybos lėktuvai, saugodami laivus, dažnai skrisdavo pačiu jūros paviršiumi, o jų igulos žvalgėsi į jūros gilumą ir mėtė bombas, kai tik buvo pastebėtas vokiečių povandeninis laivas. Reikalui esant, lėktuvai tuoj užalgiarmuodavo karo laivus, kurie skubėjo artyn ir mėtė į gelmę sprogstamuosius sviedinius.

BENEŠAS BENDRADARBIAUJA SU GEN. SIKORSKIU. Buvęs Čekoslovakijos respublikos prezidentas Benešas pasikeitė vizitu su Lenkijos ministru pirmininku generolu Sikorskiu. Abu valstybės vyrai, kaip praneša Havasas, draugiškai svarstė dabartinės politikos klausimus. Generolas Sikorskis patikinęs Benešą, kad panašiai kaip britų ir prancūzų vyriausybės lenkų vyriausybė taip pat nepripažįsta įvykusio fakto, sudaryto Vokietijos Čekoslovakijoje.

Generolas Sikorskis pasikeitė taip pat vizitais su buvusiu Čekoslovakijos ministru pirmininku Hodža.

TIES BERLYNU NUMUŠTAS VOKIEČIŲ LĒKTUVAS. DNB praneša, kad nuklydęs nuo kelio vienas vokiečių lakūnas šeštadienį buvo įskridęs į uždraustą Berlyno zoną. Esant nepermatomam orui ir debesims, lėktuvo nebuvo galima atpažinti ir į jį buvo paleista priešlėktuvinės artilerijos šūviai. Lėktuvas buvo numuštas, o lakūnui pavyko išsigelbėti parašutu.

NARSIEJI VYRAI

Karo invalidas Antanas Čepurna gimė 1898 metais balandžio 14 d. Naujasodės k., Ramygalos vl., Panevėžio apskr. Savanoriu įstojo 1919 metais į Panevėžio srities būrį. Karinį apmokymą tada mažai kas praedavo. Visur siautė priešai ir drąsūs Lietuvos vyrai ėjo į frontą tik su pasiryžimu, o mokymą tekdavo praktiškai kovos laukuose. „Su mokymu dar nieko, — sako Čepurna. — Eidami į savanorių eiles galvodavom, kas reiks daryti, kaip ginklų vartosim, žodžiu, bent mintimis karinių dalykų pasimokydavom. Bet koks nusi-vylimas buvo, kai mums ginklų trūko. Drabužiai, kad ir prasti, atsivežtiniai buvo, bet su jais galima buvo į frontą eiti, tačiau kaip gi be šautuvo kovosi?“ Tiek Čepurna, tiek kiti šautuvus įsigydavo įvairiais būdais: nusipirkdavo, pasi-

Eil. A. Čepurna

keisdavo su vokiečiais į maistą ir kitais būdais. Žinoma, daugumą šautuvų valdžia duodavo, tačiau jų dar trūko. Šiaip taip apsiginklavęs, Čepurna dalyvavo kovose Kėdainiuose, Šėtoje, Truskavoje, Krekenavoje. „Pirmosios kautynės nebaisios atrodė, — sako Čepurna. — Tiesa, buvo ir aukų, bet pergalė mūsų pusėje būdavo“. Puciniuose Čepurnos daliniui laimė nusišypsojo: iš priešų atėmė kulkosvaidį. Kulkosvaidis buvo sugedęs, tačiau visi, kas tik kiek išmanė, šoko jį taisyti, kad galima būtų jis kautynėse panaudoti. Sutaisyti pasisekė ir su tuo vieninteliu kulkosvaidžiu žymiai sėkmingiau priešus puolė.

„Nežinau, gal vėliau dar didesnių nuotykių būtų buvę. Gal su draugais būtų laimėjimais pasidžiaugta, tačiau nelaimė mane nuo draugų atskyrė ir likau karui netinkamas“ — baigė Čepurna. Tarp Panevėžio ir Ramygalos jis buvo žvalgyboje. Atlikdamas duotąjį uždavinį, pakliuvo į kryžminę ugnį ir buvo sužeistas į kaklą, ausį, koją ir ranką. Ranka taip sužalota, kad liko visam gyvenimui vienrankiu. Sukaupęs visas jėgas, bėgo pas savuosius, tačiau kraujo nutekėjimas labai nusilpnino jį ir apalęs krito. Atsipeikėjęs atsėdo ir galvojo dar bėgti. Tuo laiku priešas mūsų dalis privertė trauktis ir Čepurną priešų kariai rado ant žemės besėdintį. Buvo paguldytas ligoninėje. Priešams pasitraukus, Čepurna rastas ligoninėje, kurioje jis ir baigė gydytis. Pasveikęs išėjo į atsargą. Iš valdžios gavo apie 10 ha žemės ir gauna pensiją. Už pasižymėjimus kautynėse apdovanotas Vyčio kryžiumi.

P. Voitiekus

„KARIO“ skaitytojams

Šis informacinis „KARIO“ nr. yra paskutinis. Ateinančią savaitę išeis padidintas Vilniaus numeris senąja tvarka.

VILNIUS KUOPOJ

— Na, palaukit, jeigu šiandien ne mano teisybė bus, — šovė autoritetingą žodį eil. Noreika, eidamas užsiėmimam, ir žengė prie tvarkinio:

— Klausyk, prieteliau, būk toks geras ir jei mums rusiukai Vilnių atiduos, tai tu pro langą iškišk šautuvą, jei ne — durtuvą.

Tvarkinys pagalvojo, sumirksėjo akim ir kaip tin-ka budėtojo padėjėjui, retai ištarė:

— Na, gerai. Jei Vilnius — šautuvas, o jei ner — durtuvas.

Eilinis Norkus rikiuotėje buvo itin neramus. Šnairo akys vis į kareivinių langą. O ten nieko nesirodo ir gana. Stipriu padu jau spaudžiame kareivinių rajoną antrą valandą. Norkaus akys lange ir vis lūpas kramto. Tik švist sujudėjo tvarkinio siluetas.

Būrio vadui eil. Norkus krito į akį:

— Eil. Norkau, nesizvalgyk!

— Valio! — suriko Norkus.

Visa kuopa net sustingo. Dar tokio dalyko kuopoj nebuvo. Iš kur tas Norkaus nedrausmingumas. O būrio vadas už slaptą džiaugsmą ėmė taip sau ir užkrovė porą šarvuočių...

— Tamsta leitenante, drįstu pasakyti, — sukošė žibančiom akim tas pats Norkus.

— Kągi tamsta pasakysi?

— Tamsta leitenante, Vilnius jau mūsų.

Būrio vadui nei šis nei tas. Girdėjo per radiją, kad praneš, iš dalies aiškoka buvo, jog mūsų širdis tikrai turi grįžti į Lietuvos kūną, bet iš kur eil. Norkus sužinojo rikiuotėj būdamas.

Paskutinė rikiuotės pamoka buvo ilga ir nerami. Kojos, rodos, į žemę sulįs nuo mušimo, o šautuvukai braškėte braška. Laukiam, kada nuo raumeningų rankų sutrupinės į šipuliukus.

— Į kareivines! — galų gale balsas.

To tereikėjo. Kad pasispyrė visi. Tas, kuris šaukia „nepilnas“, riste risdamas laikėsi ilgųjų kojų distancijos.

— Vyrai, bus blogai, karinio turto nenaikinkime! — suriko iš vidurio daugiausia spaudžiamas.

O vienas prie durų rankenos prispaustas plonai su-
cypė:

— Brolyti, kur eini, ranką atiduok!

Kažkaip savaimė tas kilys iššoko, greičiausia nusibodo nepakenčiamoj pozoj tūnoti.

Kaip musės apspitome budėtoją.

— Na kaip, yra Vilnius? Sakyk ar yra? — visų kaklai kaip vienas ištyso komandos turto saugotojo link.

Budėtojas tik šypsos, tik trina rankas ir žodžio negali ištarti.

— Yra-a-a! — galų gale.

— Valio! Duok, Kaziuk, ūsą.

Čia ir viršila iš kažkur atsiradęs susikabino su grandiniu.

J. psk. Č. Spirauskas

BEREZOS PRAGARE

Buvusioje Lenkijos valstybėje užtekdamo paminėti Berezos vardą, kad nupurtytų visą žmogų šiurpas. Lenkų policija, Berezos vardu baugindama, valdė lietuvių, gudų, ukrainiečių ir kitus kraštus. Ne vienam ir tikrajam lenkui patriotui teko politines „nuodėmes“ išpirkti Berezoje. Prieš kiek laiko vienas lenkų žurnalistų ir veikėjų, Vilniaus lenkų dienraščio „Stowo“

Kaina 15 ct.

K E I S I A S

Lietuvos karinės tarnybos laikraštis:
Kaunas, Mirkų g-vė 18, „KIA R Y S“ Telef. per Kar. Št. 58
Laidžia
Kar. Št. Spaudos ir Švietimo Skyrius
Redaktorius
Kapitanas Šimas Urbanas

Honorarų gauti ir visais kitais reikalais redakcija ir administracija priima ketvirtadieniais, penktadieniais ir šeštadieniais. Išimtis — atvykusiems iš provincijos.

Pre numerata: puskarininkiams, kareiviams ir moksleiviams metams — 5 lt., 6 mėn. — 3 lt., 3 mėn. 2 lt. Visiems kitiems metams — 6 lt., 6 mėn. — 4 lt., 3 mėn. — 2 lt. Užsienyje, be Latvijos ir Estijos, dvigubai.

Spaudžia „Spindulio“ B-vės sp. Kaune

redaktorius St. Mackevičius, taip pat buvo patekęs valdančiųjų lenkų nemalonėn ir buvo atsidūręs Berezoje. Tačiau ši stovykla — kalėjimas daugiausia buvo skirtas lenkų valdomoms mažumoms, kurios buvusioje Lenkijoje sudarė apie 40% lenkų valstybės gyventojų.

Bereza ypač praturtėjo nelaimingomis aukomis prasidedant lenkų — vokiečių karui. Tik paskelbus mobilizaciją, lenkų policija pradėjo suiminėti iš visų pakraščių, be jokio prasikaltimo, sąmoningesnius lietuvius (daugumoj ūkininkus), ukrainiečius, gudus ir vokiečius. Lietuvių pateko ir iš Suvalkų — Seinų krašto, daugumoj kurie gyveno prie Lenkijos — Lietuvos administracijos linijos. Čia pateko ramūs lietuviai ūkininkai, kuriems šiuo metu ne politika, bet javų valymas ir rugių sėja terūpėjo.

Apie Berezą leidžiu čia pasakoti šiomis dienomis iš ten grįžusiam Seinų aps., Berznyko vl., Žagarų kaimo lietuviui ūkininkui Brazinskui.

Jis pasakoja: „Prasidėjus lenkų mobilizacijai, nakties metu pas mane atvyko lenkų policija, apsupė namus ir, įsiveržusi į trobą, ėmė ieškoti ginklų. Kadangi jokio ginklo, be ūkio įrankių, namuose nerado, (nes jų ir neturėjau), tad nutarė mane „internuoti“, (taip lenkai sakė mane iš namų išsivarydami).

Iš pradžių, kol išsivarė iš kaimo, policija dar nebuvo taip žiauri, sakė, kad tik laikinai mane suima, kaip nevisai patikimą asmenį — lietuvi.

*

Pirmą naktį nakvojau Seinuose, izoliuotas šaltame ir drėgname kambary. Kitą dieną jau su manimi elgėsi kaip su koku žmogžudžiu: surakino geležiniais pančiais, nedavė nieko valgyti nė gerti, ir visaip koliojo. Seinuose buvo suimta ir daugiau šio krašto lietuvių, bet mus laikė atskirai, vieni apie kitus sužinojome tik vėliau, būdami Berezoje. Iš Seinų greit išvarė į Suvalkus, o iš čia per Gardiną, Balstogę traukiniu važiuo-
me į Berezą. Kelionė truko daug ilgiau kaip paprastai, nes geležinkeliu važiuoti trukdė vokiečių aviacija. Visą kelionės laiką, apie keturias paras, nedavė nieko valgyti. Pasiėkę kelionės tašką, patekome į patį Berezos pragarą. Pirmučiausia mus visus dar kartą iškratė ir atėmė viską, ką tik turėjome, svarbiausia, atėmė visus pinigus. Pinigus irndami sakė, kad jums jų daugiau nebereiks. Vėliau privedė prie dviejų ilgiausių iškriutu-
tų policininkų eilių ir kiekvienas jų turėjo po lazdą, o mums įsakė eiti viduriu šių gretų. Tik prisiartinęs, gauni lazdą. Kad mažiau tektų, leidomės bėgti; kiti suklypo, tad bėgdami savieji juos trypė kojomis. Ke-
liems iš mūsų buvo sulaužyta rankas, kojos, šonkau-
liai, beveik visi sukruvinti. Toks buvo pirmas mūsų „krikštas“ Berezoje.

(B. d.)

Seinų partizanas